

Apollon Yhteiskoulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2023-2026

Hyväksytty 24.1.2023 johtokunnan kokouksessa

SISÄLLYSLUETTELO

1. Tasa-arvo ja tasa-arvolaki	3
2. Yhdenvertaisuus ja yhdenvertaisuuslaki	3
3. Eriarvoisuus ja syrjintä	4
4. Intersektionaalisuus	5
4. Syrjinnän muodot	6
5. Sukupuoleen perustuva häirintä ja seksuaalinen häirintä	6
7. Tasa-arvosuunnitelman toteuttaminen Apollon Yhteiskoulussa	8
8. Tasa-arvon kehittämiskohteet Apollon Yhteiskoulussa kaudelle 2023-2026	8

1. Tasa-arvo ja tasa-arvolaki

Kaikilla työpaikoilla, joissa on vähintään 30 työntekijää, on ollut tasa-arvoa koskeva suunnitteluvollisuus vuodesta 1995. Tasa-arvolain (1986) kokonaisuudistus vuonna 2005 antoi tämän veloitteen myös oppilaitoksille. Tasa-arvolain muutos vuonna 2014 toi suunnitteluvoitteen kaikille opetuksen ja koulutuksen järjestäjille ja uusi Yhdenvertaisuuslaki (2014) yhdenvertaisuutta koskevan suunnitteluvoitteen opetuksen ja koulutuksen järjestäjille.

Tasa-arvolain päämäärä on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä. (Tasa-arvolaki 1-3 §)

Tasa-arvolain mukaan opetusta tai koulutusta järjestävän on huolehdittava siitä, että kaikilla on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen ja että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tasa-arvolain tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen. (Tasa-arvolaki 5 §)

2. Yhdenvertaisuus ja yhdenvertaisuuslaki

Kun tasa-arvon käsite viittaa arkikielessä useimmin sukupuolten väliseen tasa-arvoon, yhdenvertaisuus laajentaa tasa-arvon käsitettä. Yhdenvertaisuus tarkoittaa perustuslain kuudennessa pykälässä kaikkien kansalaisten tasa-arvoista kohtelua, kaikkien yhdenvertaisuutta lain edessä ja sitä, ettei ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eriarvoiseen asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella. (Perustuslaki 6 §)

Yhdenvertaisuuslain (6 §) mukaan koulutuksen järjestäjän on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan, ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi ja huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Yhdenvertaisuuslain tarkoitus on edistää kansalaisten yhdenvertaista kohtelua, ehkäistä syrjintää ja tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa.

(Yhdenvertaisuuslaki 1 §) Yhdenvertaisuuslain jalkauttamiseen tehtyjen suunnitelmien päämäärä on syrjinnän tunnistaminen, siihen puuttuminen, toiminnan ja käytäntöjen yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi, yhdenvertaisuutta edistävien toimenpiteiden toteuttaminen ja osallisuuden lisääminen.

(Yhdenvertaisuussuunnittelun opas. Sisäasiainministeriö 2010, 14.)

3. Eriarvoisuus ja syrjintä

Tasa-arvon vastakohta on eriarvoisuus. Eriarvoinen kohtelu voi olla syrjintää. Syrjintää on se, kun henkilöä tai ryhmää kohdellaan eri tavoin kuin muita jonkin ominaisuuden perusteella ilman, että kohtelulle on hyväksytty oikeutus (vrt. positiivinen erityiskohtelu).

Syrjintä voi olla tahallista tai tahatonta. Se voi olla suunnitelmallista ja harkittua tai se voi johtua tavoista tai käytännöistä, joihin ei ole kiinnitetty huomiota. On esimerkiksi totuttu puhumaan tai toimimaan tavoilla, jotka loukkaavat, vähättelevät tai sulkevat pois toisia.

Monenlaiset käytännöt ja rakenteet voivat ylläpitää ja tuottaa eriarvoisuutta. Siksi koulun kaikkia käytäntöjä, toimintatapoja ja oppiaineistoja on arvioitava tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmasta.

Tasa-arvolaissa mainitut syrjintäperusteet ovat sukupuoli ja sukupuolivähemmistöön kuuluminen. Sen mukaan syrjintää ovat välitön syrjintä, välillinen syrjintä, seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä. (Tasa-arvolaki 7 §)

Yhdenvertaisuuslaissa mainitut syrjintäperusteet ovat ikä, alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, poliittinen toiminta, ammattiyhdistystoiminta, perhesuhteet, terveydentila, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen ja muu henkilöön liittyvä syy. (Yhdenvertaisuuslaki 8 §)

Perustuslaissa syrjintä on kielletty kaikilla henkilöön liittyvillä perusteilla. (Perustuslaki 6 §)

4. Intersektionaalisuus

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kantaa mukaillen intersektionaalisuus tasa-arvotyön näkökulmasta kuvaa sitä, miten ihmisen asemaan yhteiskunnassa vaikuttavat sukupuolen ohella monet muutkin erot kuten yhteiskuntaluokka, ikä, etnisyys, toimintakyky ja seksuaalinen suuntautuminen. Intersektionaalisuus operoi siis niin tasa-arvotyön kuin yhdenvertaisuuden edistämisen kentällä. Epätasa-arvon näkökulmasta voidaan intersektionaalisuudesta keskustella risteävänä eriarvoisuutena. Intersektionaalisuuden näkökulmasta tasa-arvon edistäminen edellyttää erilaisten yhteiskunnallisten erojen huomioimista yhtä aikaa ja suhteessa toisiinsa.

Risteäviä eroja voidaan yhtälailla tarkastella jo mainittujen sukupuolen, yhteiskuntaluokan, iän, etnisyyden, toimintakyvyn tai seksuaalisen suuntautumisen suhteen. Intersektionaalinen tarkastelu avaa näkymän erojen yhtäaikaiseen vaikutukseen yhdessä sen kanssa, miten erot vaikuttavat toisiinsa. Tällöin puhutaan moniperusteisesta syrjinnästä. On myös syrjintätilanteita, joissa ei ole kyse puhtaasti esim. uskonnon, iän tai sukupuolen perusteella tapahtuvasta syrjinnästä, vaan näiden kaikkien yhdistelmästä.

Moniperusteiseen syrjintään sovelletaan yhdenvertaisuuslakia. Sen lisäksi, että koulussa pitää olla hereillä risteävän eriarvoisuuden ilmenemismuodoista, myös yhdenvertaisuusvaltuutettu käsittelee tapauksia, joissa epäillään moniperusteista syrjintää. Tasa-arvotyössä intersektionaalisuus tarkoittaa moniperusteisen syrjinnän torjumista sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön yhdistämistä. Intersektionaalisen tarkastelun tulisi tuottaa yhdenvertaisuutta haavoittuville ryhmille.

5. Syrjinnän muodot

Syrjinnän tunnistaakseen meidän tulee ymmärtää, miten syrjintä ilmenee tai millaisiin käytäntöihin syrjintä piiloutuu. Alla on joukko kuvauksia eri syrjinnän muodoista tasa-arvovaltuutetun toimiston julkaisuja mukaillen.

Välitöntä syrjintää on yksilön tai ryhmän kohtelemine eri tavoin kuin muita ilman hyväksyttävää perustetta.

Välillistä eli epäsuoraa syrjintää on näennäisesti puolueeton käytäntö, tieto tai toimintatapa, joka asettaa toisen tai toiset muita heikompaan asemaan.

Piilosyrjintää ovat vähättely, poissulkeminen, tuen puute ja sivuuttaminen.

Rakenteellista syrjintää on ajattelu, ettei syrjiviä käytäntöjä voi muuttaa.

Moniperusteisessa syrjinnässä yksilöä tai ryhmää syrjitään monella eri perusteella.

Häirintä ja epäasiallinen kohtelu ovat syrjintää.

Ohje tai käsky syrjiä on syrjintää.

Vastatoimet eli syrjityn yritys puolustautua ovat syrjintää. Jokaisella on oikeus vedota syrjinnän vastaiseen säädäntöön ilman, että siitä on hänelle haittaa.

Piittaamattomuus on syrjintää, jos työnantaja tai koulutuksenjärjestäjä saa tiedon häirinnästä, mutta ei ryhdy toimiin sen poistamiseksi.

Syrjintää on tieteen tuottaa ympäristöjä, joissa toimiminen ei meiltä kaikilta onnistu. Esteettömyys tarkoittaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteutumista niin, että jokainen voi ominaisuuksistaan huolimatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa.

6. Sukupuoleen perustuva häirintä ja seksuaalinen häirintä

Jokaisella oppilaalla on oikeus turvalliseen kouluun, jossa ei tarvitse pelätä häirinnän kohteeksi joutumista. Häirintä on yhteydessä terveysriskeihin, koulunkäynnin vaikeuksiin ja nuorten riskikäyttäytymiseen. On tärkeää, että häirinnän kohteeksi joutunut tai häirintää havainnut oppilas uskaltaa kääntyä aikuisen puoleen, ja että häirintään osataan puuttua asianmukaisesti.

Häirinnästä on kyse silloin, kun teoilla luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Voidaan ajatella, että häirintä on yksi kiusaamisen muoto. Häirinnälle kuten kiusaamisellekin on tyypillistä sen toistuvuus. Oleellista on myös uhrin kokemus asiasta. Esimerkiksi ihastuminen ei oikeuta lähestymään toista, kun ihastuneelle on hänen aloitteen tehtyä asiasta huomautettu. Kyseessä on uhrin kannalta ei-toivottu huomio, joka ei kunnioita hänen yksityisyyttä.

Sukupuoleen perustuva häirintä on sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun liittyvää. Sukupuoleen perustuva häirintä ei ole luonteeltaan seksuaalista vaan esimerkiksi halventavaa puhetta toisesta sukupuolesta, sukupuolivähemmistöön kuuluvan leimaamista, toisen ihmisen väheksyntää tai nöyryyttämistä sukupuolen perusteella, työpaikka- tai koulukiusaamista silloin, kun se perustuu kiusatun sukupuoleen.

Seksuaalinen häirintä voi olla esimerkiksi:

- vihjailevia eleitä tai ilmeitä
- seksuaalissävyytteistä puhetta (kaksimielisiä vitsejä) tai nimittelyä
- vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevia huomautuksia tai kysymyksiä
- pornokuvastoksi tai -esineistöksi luokiteltavan aineiston esille asettamista
- seksuaalisesti värittyneitä yhteydenottoja tai toimintaa sosiaalisessa mediassa
- fyysistä koskettelua, seksuaalisväritteisiä ehdotuksia tai vaatimuksia
- (seksuaalista) väkivaltaa.

7. Tasa-arvosuunnitelman toteuttaminen Apollon Yhteiskoulussa

Apollon Yhteiskoulu sitoutuu seuraaviin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin:

Koulumme tasa-arvotyön vaikuttavuutta seurataan kouluterveyskyselyistä ja muista vastaavista selvityksistä kerääntyneestä tilastotiedosta (esim. oppilaiden ja opiskelijoiden sijoittumisesta jatko-opintoihin). Saatua informaatiota hyödynnetään koulun arjessa tasa-arvon toteutumisen näkökulmasta. Kyselyjen ja muun kerätyn informaation pohjalta sovitaan yhteisistä koulun tasa-arvon kehittämiskohteista.

Tasa-arvon toteutumista arvioidaan ja dokumentoidaan vähintään kerran kolmessa vuodessa tasa-arvosuunnitelman päivityksessä osana Apollon Yhteiskoulun laadunvalvontaa ja itsearviointia. Tasa-arvosuunnitelman toteutumista arvioi koulun laadunvalvonnan ohjausryhmä. Huoltajia kuullaan asiasta vanhempainilloissa ja

koulun tapahtumissa. Tarvittaessa perustetaan tasa-arvon ylläpitoon kehittämiseen oma, erillinen ohjausryhmä.

Koulussa puhutaan tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta eri oppiaineissa. Opetus on kaikissa oppiaineissa sukupuolitietoista. Apollon Yhteiskoulun tavoitteena on luonteva, avoin keskustelu tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta, jotta tasa-arvo ja yhdenvertaisuus iskostuvat luontevaksi osaksi päivittäistä koulukulttuuria.

8. Tasa-arvon kehittämiskohteet Apollon Yhteiskoulussa kaudelle 2023-2026

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään ja sukupuolen moninaisuus otetaan huomioon oppiaineiden opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa sekä ryhmäjaossa.

Eriyistä huomiota kiinnitetään seksuaaliseen ja sukupuolen perusteella tapahtuvaan häirintään. Koulu yhteisön tasa-arvotietoisuutta lisätään.

Tasa-arvosuunnitelma arvioidaan keväällä 2026 ja uudet kehittämiskohteet valitaan arvioinnin yhteydessä.